

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.
This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey.

3RP Türkiye lke Bölümü 2023-2025 için Yerel ve Ulusal Sivil Toplumla İstişare Raporu

Kasım 2022

Bu yayın Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla İltica ve G Araştırmaları Merkezi ve Türkiye Mülteci Konseyi sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Giriş

Bu rapor, UNDP/BMMYK ile istişare halinde Türkiye Mülteci Konseyi (TMK) ve Yerelleşme Savunuculuk Grubu (YSG) tarafından bir araya getirilen 3RP Türkiye Ülke Bölümü 2023-2025 için yerel ve ulusal sivil toplum kuruluşları (STK'lar) ile istişare sürecine dayanmaktadır. Bu istişare, mültecilerin, ev sahibi toplulukların ve mültecileri temsil eden ve/veya onlarla birlikte çalışan kuruluşların görüşlerinin, önceliklerinin ve isteklerinin kapsanmasını kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Grupların önceliklerinin yansıtıldığı, 3RP'nin eylem planını ve önceliklerini etkileyebilecekleri ve belirleyebilecekleri anlamlı bir katılım sağlamak üzere tasarlanmıştır. Bu istişare, bu tür süreçlerin yerel/ulusal ve mülteci liderliğindeki kuruluşların ulusal ve bölgesel politika oluşturma süreçlerine katılımını ve etkisini artıracak önemli bileşenler olduğu anlayışıyla gerçekleştirilmiştir.

Rapor, (1) yerel/ulusal sivil toplum kuruluşlarını temsil eden katılımcıların, Türkiye'deki mültecilerin ve ev sahibi toplulukların haklarıyla ilgili önceliklerini paylaşmaları için tasarlanmış bir anketin yanı sıra program odağı ve uygulamasına yönelik temel önerilere ve (2) anket sorularından bazılarının derinlemesine tartışılmasına, anket bulgularının çeşitlendirilmesine ve böylece mültecileri ve ev sahibi toplulukları ilgilendiren konulara ilişkin daha derin bir anlayış yaratılmasına olanak tanıyan odak grup tartışmalarına dair bulgular sunmaktadır.

Bu rapor, yerel/ulusal ve mültecilerin liderliğindeki toplam 102 kuruluşun görüşlerini yansıtmaktadır. Bu kuruluşlardan 77'si ile TMK ve YSG üyelerinin sahip olduğu ağlar ve Sivil Alan,¹ Sivil Sayfalar² ve Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM)³ gibi diğer platformların ağları aracılığıyla iletişim kurulmuştur. Kuruluşlardan 25'i, gençler, kadınlar, çocuklar, LGBTQ+ gibi belirli nüfus gruplarıyla çalışan kuruluşlar ve Suriyeli olmayan mültecilerle çalışan kuruluşlar etrafında düzenlenen 6 odak grup görüşmesine katılmıştır.

Bu bulguları paylaşarak, sürmekte olan istişare sürecine daha fazla katkıda bulunmayı ve 3RP Türkiye Ülke Bölümü 2023-2025'in geliştirilmesi için sağlanan girdileri zenginleştirmeyi umuyoruz.

Yöntem

Çevrim içi anket, 06-31 Ekim 2022 tarihleri arasında dört dilde (Türkçe, Arapça, Farsça ve İngilizce) sunulmuştur. Anket, mültecilerin Türkiye'de karşılaştıkları sorunlara ilişkin açık uçlu ve çoktan seçmeli 13 soru içeriyordu: mülteciler için devam eden zorluklara ilişkin görüşler; bu zorlukların üstesinden gelmek için alınabilecek önlemler; sivil toplum kuruluşlarının mültecileri desteklemedeki potansiyel rolü ve son yıllardaki en etkili müdahaleleri; sosyal uyum faaliyetlerini uygularken karşılaştıkları zorluklar ve bu zorlukların üstesinden gelme stratejileri; mülteci ve ev sahibi toplulukların karar alma süreçlerine anlamlı katılımını teşvik etmenin yolları ve çok paydaşlı daha etkili bir iş birliğini teşvik edebilecek faktörler. Ankete Türkiye'de toplam 77 yerel/ulusal ve mülteciler liderliğindeki sivil toplum kuruluşu yanıt verdi.

Odak grup tartışmaları, 21-31 Ekim 2022 tarihleri arasında, temsil ettikleri gruplara göre (kadınlar, LGBTQ+, gençler, çocuklar ve Suriyeli olmayan mülteciler, yani Afganlar) 6 sivil toplum kuruluşuyla düzenlendi ve Türkiye'deki mülteci ve ev sahibi toplulukları temsil eden veya onlarla birlikte çalışan 25 yerel/ulusal ve mülteciler liderliğindeki sivil toplum kuruluşu tartışmalara katıldı.

1

<https://sivilalan.com/2022/10/26/3rp-turkiye-ulke-bolumu-2023-2025-gelistirilmesi-icin-yerel-ulusal-sivil-toplum-kuruluslari-ile-istisare/>

2

<https://www.sivilsayfalar.org/2022/10/26/3rp-turkiye-ulke-bolumu-2023-2025-gelistirilmesi-icin-yerel-ulusal-sivil-toplum-kuruluslari-ile-istisare-anketi/>

³ <https://www.stgm.org.tr/turkiye-multeci-konseyi-tmk-yerellesme-savunuculuk-grubu-ysg-anket-katilimi-cagrisi>

Bu tartışmaların çoğu, gruptaki sivil toplum kuruluşlarından biri tarafından yönetildi ve tümü, belirli gruplarla ilgili temel konular ve tavsiyeler hakkında derinlemesine tartışmalara olanak sağladı; daha sonra da notlar ilave yazılı geri bildirim için tüm katılımcılarla yazılı olarak paylaşıldı.

Yöntemin kısıtlılıkları:

- İstişare sürecine katılım, TMK ve YSG üyelerinin haritalama çalışması ve profesyonel ağları ile Sivil Alan, Sivil Sayfalar ve STGM gibi diğer platformlar aracılığıyla ulaşılabilen kuruluşlarla sınırlıydı. Sonuç olarak burada sunulan görüş ve öneriler Türkiye'deki sınırlı sayıda sivil toplum kuruluşunu temsil etmektedir. Bununla birlikte, alandaki deneyimlerine ve çok çeşitli mülteci ve ev sahibi topluluk nüfusuyla etkileşimlerine dayalı olarak, ankete katılan kuruluşlar hakkındaki görüşlerine ilişkin güvenilir bir içgörü sağlamaktadır.
- Anketin tamamlanması, yanıtlayanların gerekli bilgileri tamamlamak için belirli bir süre ayırmasını gerektiren çok sayıda açık uçlu soru sorulmuş olmasından etkilenmiş olabilir.

Temel Bulgular

En Önemli Sorunların Analizi

Bu bölüm, hem anket hem de odak grup tartışmalarından elde edilen verilere göre mültecilerin karşılaştığı temel sorunları sunmaktadır.

Ankete katılanların çoğunluğu (%71) yabancı düşmanlığı ve ayrımcılığı Türkiye'deki mültecilerin karşı karşıya olduğu en önemli sorunlardan biri olarak gösterdi. İstek dışı geri dönüşe karşı koruma (%53) en çok söz edilen ikinci konu oldu. Ayrımcılık ve istek dışı geri dönüşe karşı korumanın mülteciler ve onlarla çalışan kuruluşlar için önemli bir endişe kaynağı olması, mevcut politik ortam, siyasi platformlardaki ve medyadaki olumsuz söylemler ve mültecilere karşı giderek artan düşmanca toplumsal tavırla tutarlıdır. Yasal statü tanınması ve belgelere erişim (%42), sosyal kaynaşma ve uyum (%41), yeniden yerleşim için uluslararası sınırları geçebilme (%40), yasal istihdam fırsatlarına erişim (%40), dil engeli (%38) ve çocuk işçiliği (%37) ankete katılanlar tarafından söz edilen diğer önemli konulardır. Yeterli, güvenli ve saygın kabul koşullarına erişim (%29) ve hukuki hizmetlere ve korumaya erişim (%28) Türkiye'deki mültecileri ilgilendiren ilk on sorun arasında yer almaya devam ediyor.

Kadınların istihdam fırsatlarına erişimi ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, her dört katılımcıdan biri tarafından önemli bir sorun olarak işaretlendi. Fiziksel güvenlik ve koruma (%18), güvenli ve yeterli barınma koşullarına erişim (%16), sağlık hizmetleri (%15) ve sosyal destek (%13) ulusal/yerel STK temsilcileri tarafından daha düşük oranda belirtilen sorunlardı (tabloda gösterilmemiştir).

Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, istek dışı geri dönüşe karşı koruma (%58) ve yeniden yerleştirme için uluslararası sınırları geçebilme (%50) mülteci liderliğindeki kuruluşları temsil eden katılımcılar tarafından daha sık bir biçimde kilit konular olarak dile getirildi.⁴

---

⁴ Kuruluş türleri (mülteci liderliğindeki veya yerel/ulusal) hakkındaki soruya yanıt olarak özellikle belirtilmediği sürece, istişare anketini Arapça veya Farsça olarak tamamlayan tüm katılımcılar, mülteci liderliğindeki kuruluşları temsil ediyor kabul edildi. Katılımcıların yarısı kuruluşlarının türünü belirtmedi.

Türkiye'deki mültecilerin karşılaştığı en önemli sorunlar		%
1	Yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık	71,1
2	İstek dışı ya da zorunlu geri dönüşe ya da sınır dışı edilmeye karşı koruma	52,6
3	Yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim	42,1
4	Ev sahibi topluluklarla sosyal kaynaşma ve uyum	40,8
5	Üçüncü bir ülkeye yerleştirme için uluslararası sınırları geçebilme	39,5
6	Yasal istihdam fırsatlarına erişim	39,5
7	Dil engeli	38,2
8	Çocuk işçiliği	36,8
9	Yeterli, güvenli ve saygın karşılama koşullarına erişim	28,9
10	Hukuki hizmetlere ve korumaya erişim	27,6
11	Kadınların istihdam fırsatlarına erişimi	26,3
12	Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet	25,0
13	Eğitime erişim	23,7
14	Güvenli ve saygın çalışma koşulları	22,4
Yanıtlayanların sayısı		77

Kaynak: İstişare Anketi

Soru: Türkiye'deki mültecilerin karşılaştığı en önemli üç sorun nedir? (Lütfen 6 sorun seçiniz)

Odak grup görüşmelerinde, katılımcı STK temsilcilerinden birlikte veya ona yönelik çalıştıkları belirli mülteci gruplarının (gençler, kadınlar, çocuklar, LGBTQİ+ ve Afgan mülteciler) öncelikli sorunlarını belirlemeleri istendi.

Odak grup görüşmeleri sırasında, çocuklarla çalışan neredeyse tüm katılımcı STK'lar, mülteci çocukların eğitime erişiminin bazı mahallelerde/illerde kayıtların askıya alınmasından etkilendiğini çünkü Suriyeli mültecilerin yalnızca kayıt oldukları yerlerde hizmetlere erişebildiğini belirtti. Bu durumun, aileleri ekonomik nedenlerle (yüksek kiralar vb.) yer değiştiremeyen mülteci çocuklar üzerinde daha büyük bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğuna göre mülteci çocuklara yönelik, özellikle çocukların Türkçe dil seviyelerinden ve medyada artan nefret söyleminden kaynaklanan akran zorbalığı, mülteci çocukların okuldan ayrılmasının arkasındaki sebeplerden biridir. Katılımcılardan biri engelli mülteci çocukların özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine ücretsiz erişimde yaşadıkları zorluklara ve bu çocukların eğitim hakkından yoksun bırakıldığına dikkat çekmiştir. Mülteci çocuklarla çalışan bazı STK'lar ayrıca mülteci hanelerinde derinleşen yoksulluğun, kaynak eksikliğinin ve bunun sonucunda çocuk işçiliğinin artmasının altını çizmiştir. Diğer bir endişe, çocuk ihmal ve istismarının diğer türlerindeki artışla ilgiliydi.

Mülteci ve yerel kadın örgütleriyle yapılan odak grup görüşmesindeki kimi katılımcılar tarafından işsizlik ve ekonomik zorluklar, sigortasız çalışma ve bunun getirdiği olumsuz koşullar (istismar ve tacize açık olma, düşük ücret alma vb.), artan kadına yönelik şiddet ve çocuk bakımı sorumlulukları dile getirildi.

LGBTQİ+ mültecilerle çalışan STK'lar, kiralardaki aşırı artış ve ev sahipleri tarafından keyfi ve zorla tahliyeler gibi konutla ilgili sorunlara; LGBTQİ+ mültecilere karşı artan düşmanlık ve ayrımcılığa; 2020 yılında yapılan yönetmelik değişikliği ile uluslararası koruma altındaki Suriyeli olmayan mültecilerin SGK'sının (sosyal güvenlik sağlık sigortası) askıya alınmasına dikkat çekti. STK temsilcileri ilaca erişim,

hukuki koruma, sınır dışı edilme sayısındaki artış ve yeniden yerleştirme sayısındaki azalmanın LGBTQİ+ mültecilerin karşılaştığı önemli sorunlar arasında yer aldığını belirtti.

Anketin temel bulgularının yanı sıra (yani eğitime erişim, istihdam ve uygun barınma), **gençlerle çalışan STK'lar**, fahiş, karşılanamaz ve istikrarsız eğitim ücretlerini genç mülteciler için önemli bir sorun olarak belirtti. Kısıtlı ekonomik imkânlar öğrencilerin hareketliliğini etkileyerek, kira bedelleri de dahil olmak üzere yüksek yaşam masrafları nedeniyle üniversiteye girme seçeneklerini sınırlamaktadır. Öğrencilerin çalışma izni/SGK numarası gibi gereklilikler nedeniyle staj yapmada yaşadıkları zorluklar, banka hesabı açamama, dolayısıyla bazı durumlarda burs haklarını kaybetme ile birlikte bir sorun olarak dile getirildi. Toplumsal ve siyasal katılımı ilgili olarak, gençlerin kendilerini ifade edebilecekleri platformlar bulamamaları ve aidiyet duygusunun yitirilmesi, mültecilere yönelik ayrımcı tutumlar ve haklar konusunda bilgi eksikliği vb. önemli konular arasında dile getirilmiştir.

Afgan nüfusla çalışan STK'larla yapılan odak grup görüşmeleri, yorucu ve uzun çalışma izni sürecinin Afgan mültecilerin karşılaştığı önemli sorunlardan biri olduğunu göstermiştir. Zorlu süreç nedeniyle birçok Afgan'ın izinsiz, uzun saatler ve çok düşük ücretlerle çalıştığı, sınır dışı edilme korkusuyla telafi mekanizmaları arayamadıkları vurgulandı. Afgan toplulukları arasında madde kullanımı, çocuk istismarı ve çocuk işçiliği öne çıkan diğer sorunlar olarak dile getirildi. Reddedilen uluslararası koruma başvuruları nedeniyle hukuki korumanın olmamasının, Afgan çocukların okullara kaydolmalarına engel olduğu belirtilmektedir. Özellikle Uluslararası Koruma altındaki Afgan mültecileri ilgilendiren bir sorun da (SGK genel sağlık sigortasına erişim için belirlenen yaş sınırı nedeniyle) 18 yaşından büyük olduklarında sağlık hizmetlerine erişimle ilgiliydi.

Son dönemde ülkelerine geri dönüşlerdeki artış, Hazara STK'larının temsilcileri tarafından önemli bir sorun olarak gösterildi. Ülkelerine geri gönderilme korkusu, Afganistan'daki Hazaralara yönelik saldırılara, özellikle de kadınlara ve kız çocuklarına yönelik sistematik saldırılara ilişkin büyük bir endişeden kaynaklanmaktadır. Ayrıca, temel hizmetlere ve seyahat özgürlüğüne erişemeyen ve sınır dışı edilme ve alıkonma riski daha yüksek olan birçok kayıt dışı Afgan mülteci için kayıtların askıya alınması ve bunun sonucunda kimlik kartı bulunmamasının endişe verici olduğu belirtildi. Dile getirilen bir diğer konu, Hazaraların insani yardıma sınırlı erişimleri ve adil olmayan, ayrımcı seçme süreçleri hakkındaki algılarıydı.

Sorunların ele alınması ve sivil toplum kuruluşlarının rolüne dair önerilen çözümler

Ankete katılanlara, mültecilerin ve ev sahibi toplulukların yaşamlarını iyileştirmeye yardımcı olabilecek bir şekilde mültecilerin karşılaştığı sorunları daha iyi ele almak için yapılabilecekler hakkında görüşleri soruldu. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarının bu sorunların ele alınmasındaki rolüne ilişkin görüşlerini paylaşmaları istendi.

Ankete verilen yanıtlar doğrultusunda, yasal ve idari prosedürlerin daha da iyileştirilmesi, mültecilerin karşılaştığı temel zorlukları daha iyi ele alacak şekilde **yasal değişiklikler** yapılması ve/veya örneğin koruma, iş gücü piyasasına erişim, çalışma koşulları, engellilik, çocuk istismarı ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet vb. gibi konularda **mevcut düzenlemelerin uygulanmasının** (6), bunların uygulanması için yeterli kaynakların izlenmesi ve tahsis edilmesinin ve keyfi muamelelerden kaçınılmasının/bunların sonlandırılmasının, mültecilerin kapsanması ve korunması, böylelikle de mülteci ve ev sahibi toplulukların yaşamlarının iyileştirilmesi için kritik önemde olduğu belirtildi.

Katılımcılar ayrıca, hukuki korumayla ilgili sorunları ele almanın birer yöntemi olarak mülteci korumasına yönelik **değişen/genişleyen yasal çerçeveyi**, daha spesifik olarak da Suriyelilerin yasal statüsünün geçiciliğini değiştirmeyi ve başvuru ve kabul süreçlerindeki mevcut engelleri belirleyip ortadan kaldırarak Suriyeli olmayan mültecilerin sığınma erişimini kolaylaştırmayı gösterdiler (6).

Mülteci liderliğindeki bir kadın örgütünün temsilcisi ayrıca Cenevre Sözleşmesi'ndeki mülteci ve göçmen tanımının tartışmaya açık olması ve gözden geçirilmesi gerektiğini belirtti. Karar alınırken Türkiye'deki Suriyeli olmayan kişilerin iltica başvuru durumlarının da dikkate alınması önerildi. Önerilen diğer bir çözüm, hükümetin insan hakları perspektifine dayalı yeni bir göç ve sınır yönetimi politikası ve planı benimsemesiydi. **İstek dışı geri dönüşlerin** ele alınmasında, Suriye ve diğer çatışma halindeki ülkelerdeki güvenlik koşullarına ilişkin uluslararası raporların paylaşılması ve Türk hükümetinin eylemlerindeki şeffaflığı ve gönüllü geri dönüş için güvenli ve saygın koşulların sağlanması önemli görüldü.

Birkaç katılımcı, mültecilerle ilgili çeşitli konuları ele almak için, sivil toplumun karar vericilerle birlikte daha fazla **savunuculuk/etkileme** çalışması yürütmesinin kilit önemde olduğunu belirtti (8). Hem ulusal hem de uluslararası politika geliştirme süreçlerinde ortak savunuculuk yürütmenin ve mülteci ve ev sahibi toplulukların seslerini yükseltmenin etkili bir yolu olarak mültecilerin liderliğindeki ve yerel sivil toplum kuruluşlarını bir araya getiren ağların kurulması önerildi. STK'ların periyodik izleme çalışmaları yapmaları önerildi. Bazı katılımcılar STK'lar arasındaki ve STK'lar ile hükümet arasındaki iş birliklerinden söz etti. Karar vericilerle savunuculuk ve katılımın yanı sıra, **mülteci ve ev sahibi toplulukların karar verme ve politika oluşturma süreçlerine anlamlı katılımını desteklemek, yanıt verenler tarafından kuruluşlarının oynayabileceği ana rollerden biri olarak gösterildi.**

Bazı katılımcılar, özellikle sürdürülebilir ve doğrudan finansmana erişimlerini artırarak mülteci ve ev sahibi topluluklara daha iyi hizmet vermeleri için sivil toplum kuruluşlarını desteklemenin önemine dikkat çekti. Sivil toplum kuruluşlarının yapabilecekleri ve oynayabilecekleri roller arasında koruma, sosyal kaynaşma ve yoksulluğun ele alınmasına yönelik kapsamlı programların geliştirilmesi, sahada programların uygulanması vb. sıklıkla dile getirildi. Bazı katılımcılar tarafından sivil toplum kuruluşlarının mevcut çalışmalarının üzerine inşa etmek, bazı katılımcılar tarafından çok önemli olarak algılandı.

Yabancı düşmanlığına ve ayrımcılığa karşı mücadele ve **sosyal kaynaşmayı** teşvik etme ile ilgili olarak katılımcılar, mülteci ve ev sahibi topluluklar arasında gelişkin iletişim ve yerel karşılaşmaları teşvik etme; mülteciler ve siyasi söylem hakkındaki kamuoyu algısını değiştirmeye yönelik, ortak kültürel uygulamalara odaklanabilecek yaratıcı çalışmalar; mülteci ve ev sahibi toplulukların barış içinde bir arada yaşamalarını okullardaki müfredata entegre etme; kamu görevlileri (memurlar) arasında mülteci hakları konusunda farkındalığın artırılması ve haklara saygı gösterilmesinde ve bu hakların geliştirilmesinde tutarlılığın sağlanması; medyada yer alan, mültecileri ve göçmenleri bir tehdit gibi gösteren yanlış bilgilerin ortadan kaldırılması ve mültecilere ilişkin olumlu imajlar sunularak anlatının değiştirilmesi; resmi ve kolayca erişilebilir bir bilgi kaynağının oluşturulması ve herhangi bir yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık eylemini bildirmek ve şikayet etmek için şeffaf kanallar gibi çeşitli stratejiler önerdi. Odak grup görüşmelerine katılan gençlik STK'larına göre, mülteciler hakkında yanlış bilgilerin sürekli olarak yeniden üretilmesi ve yayılması mülteciler arasında ciddi bir gerilim yaratmakta ve bu durum zaman zaman onların evlerini terk etmekten korkmalarına neden olmaktadır. Hem mülteci hem de ev sahibi topluluklara doğru bilgi ve yapıcı bir söylem sağlamanın gerilimi azaltmaya yardımcı olacağını öne sürdüler.

Önerilerden biri, ayrımcılık ve sosyal kaynaşma konusunda devletle yakın faaliyet yürütecek, sivil toplum kuruluşlarından oluşan ulusal bir sosyal kaynaşma ve barış ağıının kurulmasıydı. Mülteci liderliğindeki bir kadın örgütünün temsilcisi, etkili olabilmek için sosyal kaynaşma faaliyetlerinin Göç İdaresi Genel Müdürlüğü yerine Kültür Bakanlığı tarafından yürütülmesi gerektiğini belirtti. Odak grup tartışmasının katılımcılarından biri, mültecilerin sorunlarını yerel düzeyde ele alma, muhtarları, öğretmenleri ve komşuları bu konulardaki tartışmalara dahil etme, mültecilerin ve ev sahibi toplulukların bir araya gelmesine ve etkileşime girmesine izin verme ihtiyacını vurguladı. Mülteci liderliğindeki iki örgüt, yabancı düşmanlığının kışkırtılmasını suç saymak için devletin ayrımcılığı ortadan kaldırmaya yönelik yeni bir düzenlemeyi, yani nefret söylemi yasasını geçirmesi gerektiğini öne sürdü. Mülteci liderliğindeki bir kuruluşa göre hükümetin Türkiye'deki mevcut mülteci durumunun olumlu ve olumsuz yönleri konusunda şeffaflığı ve mülteci meselesini siyasi pazarlıkların dışında tutması, ayrımcılığın ele alınması açısından önemliydi. Bir kadın örgütü, mülteci ve ev sahibi topluluklara mensup kadınların liderliğinin ve karşılaştıkları sorunlara çözüm bulma ve mahallelerinin esnekliğini artırma konusundaki örgütlenme yeteneğinin kritik rolünü vurguladı. **Çocuklarla çalışan odak grup katılımcıları**, mülteci çocuklara dil kurslarının yanı sıra ayrımcılık ve zorbalıkla başa çıkmalarına yardımcı olacak psikososyal destek sağlanması gerektiğini, ayrıca öğretmenlerin farkındalığını artırmak için okullarla iş birliği içinde projeler yürütülmesi ve ayrımcılığın önlenmesi ve sosyal kaynaşmanın geliştirilmesi için mülteci ve ev sahibi topluluklardaki ebeveynlerin etkileşiminin artırılması gerektiğini öne sürdüler.

Katılımcıların birkaçı tarafından, mültecilerin **temel hak ve hizmetlere erişimini** artırmak için bilgi paylaşımı önerildi; sahaya yakınlıkları ve temsil ettikleri gruplarla sık temasları nedeniyle sivil toplum, bilgi paylaşımında önemli aktörlerden biri olarak gösterildi. Katılımcılardan biri tarafından, mültecilerin acil vakaları bildirmeleri için bir yardım hattı başlatılarak mültecilere yasal destek sağlanması fikri ortaya atıldı. Bazı anket katılımcıları, mülteci çocukların **eğitime erişimini** iyileştirmek, çocuk istismarını önlemek ve çocuk işçiliğini ortadan kaldırmak için çözüm olarak çocuklara ve ailelere yönelik destek programlarından, okulların fiziksel kapasitelerinin artırılmasından, öğretmenlerin bilinçlendirilmesinden bahsetti. Odak grup tartışmasına katılan bazı STK'lar, ailelere sosyoekonomik destek sağlamak için Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile STK iş birliğinin artırılması gerektiğine dikkat çekti. Çocuk istismarına karşı kız ve oğlan çocuklarının güçlendirilmesi için programlar yürütülmesi önerildi. Aynı zamanda çocuk ihmal ve istismarı durumlarında etkili destek sunmak için yasal ve psikolojik destek verilmesi önerildi. Bazı anket katılımcıları, mültecilerin, özellikle de kadınların **iş gücüne katılımının** artırılması adına, kadınların istihdamı için cinsiyet kotalarının yanı sıra daha fazla mesleki eğitimin ve dil eğitiminin gerekli olduğunun altını çizdi; bu eğitimleri kimin vermesi gerektiği belirtilmedi. İş piyasasına uygun olacak şekilde düzenlenmeleri ve kadınların bakım sorumluluklarının dikkate alınması halinde bu eğitimlerin, yaşam koşullarını iyileştirebileceğini belirtmekte fayda var. Bir kadın örgütü tarafından paylaşılan bir görüş de kolektif istihdam fırsatlarının sağlanması veya kolektif işletmelerin geliştirilmesi yoluyla hem mülteci hem de ev sahibi toplulukların ekonomik olarak güçlendirilmesi yönündeydi. Ayrıca sivil toplumun, kadınlara çeşitli ekonomik ve bilgi temelli deneyimler sağlayan sürdürülebilir/uzun vadeli güçlendirme projeleri tasarlaması ve uygulaması gerektiği öne sürüldü. Bu görüş, özellikle kadınlara yönelik örgütlerle yapılan odak grup tartışmalarında da dile getirildi. Kadın haklarının korunması için, mülteci liderliğindeki ve ev sahibi topluluktaki kadın örgütleri arasındaki iş birliğinin yanı sıra etkilemenin ve bilinçlendirmenin önemini özellikle vurguladılar. Çocuklarla çalışan STK'lar, valilerin, kaymakamların ve İŞKUR'un, özellikle çocuk işçiliği riski söz konusu olduğunda, ebeveynlere istihdam olanakları sağlamak için ortaklaşa bir sistem kurmaları gerektiğini belirtti. Ticaret Bakanlığı ile ortaklık kurulması önemli görüldü. Mesleki eğitimlerin ardından STK'ların işe yerleştirme sürecini izlemeleri de önerildi.

Odak grup tartışmalarına katılan STK temsilcileri, STK'ların mültecilere sağladığı destek/yardım/hizmetler konusunda ülke, bölge veya il çapında bir veri tabanının oluşturulması ve mükerrerliğin önlenmesi ve eşit erişimin sağlanması için bu kayıtların izlenmesi konusunda yaygın bir fikir birliğine ulaştı. Bu öneri, bazı ailelerin birden fazla kuruluştan yardım alırken bazılarının herhangi bir yardım alamadığına ilişkin bir gözleme dayanıyordu.

Sosyal kaynaşma/uyum faaliyetlerinin uygulanmasındaki zorluklar

Ankete katılanlara, sosyal uyum faaliyetlerinin uygulanmasında herhangi bir zorlukla karşılaşmışlar mı soruldu. Kuruluşların üçte biri bu soruya cevap vermedi. Bununla birlikte cevap verenlerin %60'ı bu faaliyetlerin uygulanmasında STK'ların karşılaştığı zorluklar hakkında kimi bilgiler paylaştı.

Ankete katılan STK'ların işaret ettiği en büyük zorluklardan biri, mültecilere yönelik yabancı düşmanlığı, ayrımcılık, ırkçılık ve nefret söyleminin artmasıydı. Tırmanan ve yoğunlaşan nefret söylemi, medyada mültecilere yönelik ayrımcılık, mülteci ve göç karşıtı politikalar ve gelecek seçimler yaklaşırken siyasi partilerin kullandığı siyasi söylemle birlikte, bu ayrımcı söylemin topluma -özellikle de eğitim ortamlarına- yansımaları vurgulanan başlıca zorluklar oldu. Bir kadın örgütünün temsilcisi, ev sahibi topluluğa mensup kadınların sosyal kaynaşma faaliyetlerine katılma istekliliğinde ortaya çıkan düşüşe işaret etti.

Sosyal kaynaşma için bütüncül bir stratejik planın olmaması, sürdürülebilir sosyal kaynaşma programları düzenlemek için finansman da dahil olmak üzere kaynaklara erişimdeki zorluk, sosyal kaynaşma faaliyetleri için ayrılan bütçelerin küçük ölçekli olması, dil engeli, bürokrasi ve kısıtlayıcı hükümet düzenlemeleri yani resmi izinlerin alınmasındaki zorluk, mültecilerin sınır dışı edilme korkusu, BM kurumları arasında koordinasyon eksikliği ve STK'lar arasında iletişim eksikliği de Türkiye'de sosyal kaynaşma ve uyum süreçlerini engelleyen zorluklar arasında sayıldı.

Bu zorlukların üstesinden gelmeye ve sosyal kaynaşmayı teşvik etmeye yönelik stratejiler

Ankete katılanlara, yukarıda belirtilen zorlukların üstesinden gelmek için uyarladıkları stratejiler de soruldu.

Nefret söylemi, yabancı düşmanlığı, ırkçılık, ayrımcılık, mülteci karşıtı siyasi söylem ile ilgili olarak katılımcılar, farkındalık yaratmak, iyi uygulamaları, başarı hikayelerini, mülteci rol modellerin hikayelerini paylaşmak ve gerçeğe dayalı bilgi paylaşımı yoluyla yanlış bilgilerle mücadele etmek için iletişim stratejileri ve materyaller (sosyal medya kampanyaları, raporlar vb.) kullanmaktan söz etti. Bir STK mülteci ve ev sahibi topluluk üyeleriyle çatışma çözümü ve arabuluculuk eğitimleri uygularken, diğeri okullarda zorbalığı önlemek ve bunlarla mücadele etmek için psikososyal destek sağlamaktaydı. Ulusal bir kuruluşun temsilcisi, çocuklarla sosyal kaynaşma faaliyetlerinin etkili bir strateji olduğuna dikkat çekti. **Diğer yandan mültecilerin liderliğindeki bir örgüte göre mültecilere karşı nefret söylemiyle mücadele etmek için belirli bir STK ağı kurmaya yönelik çaba gösterilmeliydi.**

Ev sahibi topluluk üyelerinin, **özellikle de kadınların, sosyal kaynaşma faaliyetlerine nispeten** daha az katılmasının yarattığı zorluğun üstesinden gelmek için sıklıkla kullanılan bir strateji, yerel aktörlerle (belediyeler, muhtarlar, mültecilerle doğrudan çalışmayan STK'lar) iş birliği yapmaktı. Diğer stratejiler arasında ev sahibi topluluklarda sosyal kaynaşma faaliyetlerinin teşvik edilmesi, "çeşitliliğe saygı"

eğitimlerinin uygulanması, farkındalık yaratma faaliyetleri ve mülteci ve ev sahibi topluluk kadınlarının karşılaştıkları ortak sorunlar (örneğin yoksulluk, aile içi şiddet, bakım sorumlulukları) etrafında bir araya gelebilecekleri ve örgütlenebilecekleri alanlar sağlamak bulunuyor. Öte yandan sosyal kaynaşma faaliyetlerine katılımda **dil engelini** aşmak için mültecilerin liderliğindeki iki kuruluş, Türkçe dil kursları verdiklerini belirtti.

Sosyal kaynaşma ihtiyaçlarının karşılanmasında fonların önemini vurgulayan raporlar hazırlayarak savunuculuk yapmak ve sosyal uyum faaliyetlerini mevcut bütçelenmiş faaliyetlerle birleştirmek, **finansman zorluklarının** üstesinden gelmek için katılımcılar tarafından paylaşılan iki stratejiydi.

Ankete katılan STK'ların, **bürokratik zorlukların** üstesinden gelmek için göç müdürlükleri de dahil olmak üzere devlet kurumlarıyla iletişim kurduğu ve/veya bir araya geldiği görölmektedir.

Mülteci ve ev sahibi toplulukların karar alma süreçlerine anlamlı katılımını teşvik etmeye yönelik bakış açıları

Ankette, katılımcılardan mülteci ve ev sahibi toplulukların karar alma süreçlerine anlamlı katılımını teşvik etmeye yardımcı olmak için önerilerini paylaşmaları istendi.

Birçok katılımcı, bilgilendirme oturumları ve hak temelli faaliyetlerin teşvik edilmesi ve uygulanması yoluyla mültecilerin insan hakları konusunda mülteci ve ev sahibi toplulukların farkındalığını ve bilgisini artırmaya yönelik acil bir ihtiyaç olduğunu ifade etti. Bir katılımcı, mültecilerin hakları konusunda daha geniş bir görünürlük ve farkındalık yaratmak için akademisyenler ve sanatçılar gibi tanınmış kişilerle çalışmayı önerdi.

Diğer bir öneri ise mülteci ve ev sahibi topluluk üyelerini aynı masanın etrafında toplamak, diyalog ve ortak savunuculuk için **alanlar sağlamak** ve ortak amaçlar doğrultusunda bir ekip olarak birlikte çalışmalarını desteklemektir.

Katılımcılar ayrıca, kendilerini ve görüşlerini ifade etmeleri için **mültecilere platformlar** sağlamanın, mülteci merkezli temsil mekanizmaları oluşturmanın, devlet ile mülteci topluluklarının temsilcileri arasında düzenli toplantılar düzenlenmesinin, mülteci uzmanlarının istişare toplantılarına ve karar alma süreçlerine davet edilmesinin, bu mekanizmalar içinde topluluk liderlerinin yerel düzeyde güçlendirilmesinin ve harekete geçirilmesinin, bu mekanizmalardan gelen girdilerin ulusal ve uluslararası düzeyde karar alma süreçlerinde etkili olmasını sağlamanın önemini vurguladı. Bazı katılımcılar yeni topluluk liderlerine ulaşmayı ve onları mevcut topluluk temelli yapılara dahil etmeyi veya onlarla yeni yapılar kurmayı önerdi. Bu doğrultuda, **mülteci liderliğindeki grupların veya STK'ların (TMK, YSG gibi) temsil edildiği yerel ve ulusal ağların ve girişimlerin desteklenmesi ve teşvik edilmesi önemli adımlar olarak değerlendirildi.** Gençlik STK'ları, mülteci ve ev sahibi toplum gençlerini aynı masa etrafında bir araya getirecek gençlik komiteleri, kurulları ve meclisleri kurmanın önemini vurguladı. STK'lar sadece gençlerin fikirlerini sormanın yeterli olmadığını ifade etti. Katılım, birden fazla aşamadan oluşan aktif bir süreç olarak düşünölmelidir. Dijitalleşmenin etkin kullanımı, genç mültecilere ulaşmanın güçlü araçlarından biri olarak gösterildi.

Ankete katılanlar tarafından, mülteci toplulukları adına karar almaktan kaçınılması, "Biz olmadan bizim için hiçbir şey" ilkesine saygı duyulması ve bu ilkenin her kurum ve kuruluşun hareket tarzını belirlemesi gerektiği vurgulandı. Bazı katılımcılar, mültecilerin karar alma süreçlerine anlamlı katılımları için kayıt,

resmi mülteci statüsü veya kalıcı yasal statü ya da vatandaşlığa erişimlerinin sağlanmasının önemine dair görüşlerini paylaştı.

Genel bir öneri de mülteci ve ev sahibi toplulukların karar alma süreçlerine anlamlı katılımını sağlamak için uzun vadeli stratejilerin benimsenmesiydi. Ankete katılanlar arasında, mülteci ve ev sahibi topluluklar için korunaklı yerler sağlamanın ve onları kamu paydaşlarıyla tartışmalara katılmaya davet etmenin gerekliliği konusunda fikir birliği bulunuyor. **Bu topluluklar ve karar vericiler arasındaki iletişim, devlet, ulusal/yerel örgütler, mülteci liderliğindeki kuruluşlar ve INGO'lar arasında kurulan bir koordinasyon mekanizması aracılığıyla kolaylaştırılabilir.** Bazı katılımcılar tarafından, mültecilerin liderliğindeki kuruluşlarla artırılmış, planlı ve tutarlı bir iş birliği yapılması ve **mültecilerin ihtiyaç ve endişelerini yetkililere ulaştırabilecek mültecilerden oluşan bir temsilci organın kurulması önerildi. Bir katılımcı, GİGM'de kalifiye mülteciler tarafından yönetilen bir Mülteci Masası oluşturulmasını önerdi.** Suriye medyasıyla bir ağ kurulması da mültecilerin katılımını teşvik etmek için gerekli görüldü.

Finansman konusunda, bazı katılımcılar uluslararası fonların ulusal veya uluslararası bir ortaklık konsorsiyumuna sahip olma zorunluluğu olmaksızın yerel STK'lara doğrudan akışını ve yerel ve ulusal STK'lara, özellikle de kadın örgütlerine ve yerel kadın inisiyatiflerine mali desteğin artırılmasını tavsiye etti.

Sivil toplum kuruluşlarının etkili çok paydaşlı iş birliklerine ilişkin görüşleri

Etkili çok paydaşlı iş birliği için kilit faktörler hakkındaki anket sorusuna karşılık anket yanıtlarının⁵ çoğunluğu (%76) ortaklar arasında etkili bir iletişimin önemine dikkat çekmiştir. Katılımcıların bakış açısından ortaklığın ortak hedeflerinin (%38) ve her bir ortağın bireysel hedeflerinin (%21) karşılıklı olarak anlaşılması etkili bir iş birliği için çok önemliydi. Yanıtların üçte biri iş birlikçi liderliği (%38) ve katılımcı öğrenmeyi (%33) teşvik etmeye dairdi. Etkili bir iş birliği için çatışmayla yapıcı bir şekilde başa çıkmanın da önemli olduğu düşünülüyordu.

Kurumları dönüştürmek (%17), gücü yapıcı bir şekilde kullanmak (%12), birbirine karşı yargılayıcı olmamak (%12) ve farklı zaman ölçeklerini ve hızları kabul etmek (%10) katılımcılar tarafından daha düşük oranlarda belirtilmiştir (tabloda gösterilmemiştir).

Ortaklar arasında etkili iletişim (%90) ve iş birlikçi liderliğin teşvik edilmesi (%60), mülteci liderliğindeki kuruluşların temsilcileri tarafından daha sık dile getirildi. Öte yandan ortakların farklı zaman ölçeklerini ve hızlarını kabul etme ihtiyacı, bu katılımcı grubu tarafından asla belirtilmedi.

---

⁵ Ankete katılanların %45'i, etkili çok paydaşlı iş birliklerinin arkasındaki en önemli faktörler hakkındaki soruyu yanıtlamadı.

Etkili çok paydaşlı iş birliğinin arkasındaki en önemli faktörler		%
1	Ortaklar arasında etkili iletişim	76,2
2	Ortaklığın karşılıklı hedefleri konusunda net olmak	38,1
3	İş birliğine dayalı bir liderliği teşvik etmek	38,1
4	Katılımcı öğrenmeyi teşvik etmek	33,3
5	Her ortağın kendi ek hedeflerine açık olmak	21,4
6	Çatışma ile yapıcı bir şekilde başa çıkmak	21,4
Yanıtlayanların sayısı		42

Kaynak: Danışma Anketi

Soru: Sizce daha etkili çok paydaşlı bir iş birliğini (uluslararası kurumları/ulusal STK'ları/mülteci liderliğindeki kuruluşları/özel sektörü/devleti vb. içerecek bir iş birliği) teşvik edebilecek ve destekleyebilecek en önemli faktörler nelerdir? (Lütfen en fazla 3 ifade seçin.)

Ek 1: Sivil toplum kuruluşlarının mülteci ve ev sahibi toplulukları desteklemeye yönelik etkili müdahaleleri

Ankette, katılımcılardan kuruluşlarının son birkaç yılda gerçekleştirdiği en etkili çalışmalar hakkındaki görüşlerini paylaşmaları istendi.

Ankete katılan kuruluşların bakış açılarına göre **anlamli katılımı** teşvik eden çalışmaların yanı sıra en etkili **savunuculuk/etkileme** çalışmaları kanıt tabanı (raporlar, araştırma vb.) oluşturmak, paydaşları bir araya getirmek, farkındalık yaratma faaliyetleri ve ortak savunuculuk amacıyla ağ oluşturmayı desteklemektir. Katılımcılar tarafından paylaşılan daha spesifik müdahaleler şunları içeriyor:

- COVID-19'un Ankara'daki Suriyeliler ve Afganlar üzerindeki etkisine ışık tutmak (TEPAV)
- Mülteci kadınların koşullarının değerlendirilmesi (Women Now)
- Artan ayrımcılık ve nefret söylemi hakkında raporlar hazırlamak (Syrian Center for Media)
- Mülteci sorunlarını hükümet ve sivil toplum kuruluşları ile tartışmak için yıllık konferanslar düzenlemek (Watan).
- Yerelleşme Savunuculuk Grubu'na katılım (STGM)
- Toplumsal cinsiyet eşitliği savunuculuğu (MOKİD)
- Mülteci çocuklarla ilgili sorunların görünürlüğünü artırmak için sosyal medya çalışmaları (Artı Atölye)
- Bir üniversite ile iş birliği içinde mülteci sorunları hakkında kamuoyunu bilinçlendirmek için video paylaşmak ve bir tiyatro oyunu sahnelemek (Kadın Destek Derneği)
- Mahallelerinin fiziksel ve sosyal koşullarını iyileştirmek için mülteci ve ev sahibi topluluk kadınlarının kolektif çalışmalarını ve Dirençli Topluluklar programı aracılığıyla belediyelerle ortak savunuculuğu desteklemek (KEDV)
- İzmir Mülteci Kadınlar Konseyi'nin, kendilerini ilgilendiren meselelerde ve politika oluşturma süreçlerinde aktif bir rol almaları ve katılım göstermeleri ve kendi hayatlarını etkileyen sorunlara çözümler bulmaları için mülteci kadınları bir araya getirmesi. Çocuk Konseyi'nin toplanması ve İzmir Belediye Meclisi ile iş birliği halinde çocuklara fotoğrafçılık eğitimi verilmesi. (İSMDD)

Ankete katılanlar, **yabancı düşmanlığı/ayrımcılık ve sosyal kaynaşma** ile ilgili en etkili çalışmalarının, mültecilerin karşılaştığı zorluklar hakkında bilgi paylaşımı yapmak ve sosyal kaynaşma faaliyetlerini uygulama yoluyla önyargılara ve yanlış bilgilere karşı koymak olduğunu paylaştı. Daha spesifik örnekler şunları içeriyordu:

- Afgan mülteciler hakkındaki yanlış bilgilendirme ve önyargıları ortadan kaldırmak için TV programlarına katılmak (ARSA)
- Belediyelerle iş birliği içinde sosyal kaynaşma ve kültür faaliyetlerinin (tiyatro, basketbol, film geceleri vb.) hayata geçirilmesi (Suriye Forum)
- Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi iş birliğiyle ev sahibi toplumu ve yabancı üniversite öğrencilerini içeren bir programın uygulamaya konması (Women Now)
- Mülteci ve ev sahibi topluluk kadınlarının örgütlenmesini ve güçlendirilmesini ve her iki toplumu da tüm programlara dahil ederek sosyal kaynaşmayı teşvik etmek (KEDV)

Ankete katılanlara göre **iş gücüne katılımı** teşvik eden etkili müdahaleler arasında şunlar yer almaktadır:

- Covid-19 salgını sırasında kadın girişimcilerin ve kadın kooperatiflerinin dijitalleşmesini ve pazarlara erişimini desteklemek (I4D)
- Girişimcileri ve KOBİ'leri desteklemek, Teknik ve Mesleki Eğitim ve Öğretim (TVET) desteği sağlamak (Turuncu Eğitim Derneği)
- Mültecilerin saygın çalışma koşullarının desteklenmesi (Mülteci Destek Derneği)

- Mülteci ve ev sahibi topluluk kadınlarının eğitim (girişimcilik, finansal okuryazarlık, temel beceriler vb.) ve istihdam olanakları sunan kaynaklara erişimlerini sağlayarak ekonomik güçlenmelerinin artırılması (KEDV)

Bazı katılımcılar, danışmanlık, psikososyal destek, bilinçlendirme eğitimleri ve farklı mülteci profillerinin, özellikle de en az temsil edilen grupların bu hizmetlere **erişebilmesini sağlamayı içeren koruma, temel ihtiyaçlar, hukuk, eğitim ve sağlık hizmetlerine** erişimle ilgili etkili çalışmalarından bahsetti. Bu başlık altında aşağıdaki özel örnekler paylaşılmıştır:

- Kadın toplum liderlerinin Covid-19 salgını hakkında mahallelerinde yaşayan mülteci ve ev sahibi topluluk kadınlarıyla telefon görüşmeleri yoluyla bilgi paylaşması, acil ihtiyaçları belirlemesi ve kamu kurumları ve STK'lar tarafından sağlanan mevcut hizmetlere yönlendirmelerde liderlik etmesi. Bu program etkiliydi çünkü telefon görüşmeleri kadın toplum liderleri tarafından yapıldı.
- Yeni Nesil Bilim Projesi aracılığıyla mülteci ve ev sahibi topluluklara (kadınlara ve erkeklere eşit olarak) robotik kodlama eğitimi verilmesi. Daha sonra bu yetişkinler çocuklarla bir araya geldi; mülteci ve ev sahibi topluluklardan çocuklar ve yetişkinler, ortak bir amaç etrafında turnuvalara katıldılar. Bu durum, bu tür yeni nesil eğitime erişimi olmayan dezavantajlı gruplar arasında farkındalık yarattı. (Küresel Akıl Derneği)
- Kapsayıcı eğitimi teşvik etmeyi, sosyal kaynaşmayı artırmayı ve okullarda akran zorbalığını önlemeyi amaçlayan Travmaya Duyarlı Okul programı ve Eğitim Yoluyla Sosyal Uyum Programı. Bu müdahaleler, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik öğretmenleri de dahil olmak üzere öğretmenler ve öğrenciler üzerinde olumlu bir etki yarattı (Maya Vakfı).

EK 2: Anket soruları ve odak grup tartışma yönergeleri

Anket soruları

1. Türkiye'deki mültecilerin karşı karşıya olduğu en önemli sorunlar nelerdir? (Lütfen 6 sorun seçiniz)

Üçüncü bir ülkeye yerleştirme için uluslararası sınırları geçebilme	
İstek dışı ya da zorunlu geri dönüşe ya da sınır dışı edilmeye karşı koruma	
Yeterli, güvenli ve saygın karşılama koşullarına erişim	
Yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim	
Doğum kaydına ve ilgili belgelere erişim	
Fiziksel güvenlik ve koruma	
Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet	
Yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık	
Yasal istihdam fırsatlarına erişim	
Kadınların istihdam fırsatlarına erişimi	
Güvenli ve saygın çalışma koşulları	
Çocuk işçiliği	
Eğitime erişim	
Eğitim kalitesi	
Psikolojik destek de dahil olmak üzere sağlık hizmetlerine erişim	
Sağlık hizmetlerinin kalitesi	
Güvenli ve yeterli barınma koşullarına erişim	
Suya ve hijyene erişim	
Sosyal desteğe erişim	
Hukuki hizmetlere ve korumaya erişim	
Dil engeli	
Ev sahibi topluluklarla sosyal kaynaşma ve uyum	
Diğer (lütfen belirtiniz)	

2. Bu sorunların mülteci ve ev sahibi toplulukların yaşamlarını iyileştirecek şekilde daha iyi ele alınmasını sağlamak için neler yapılabilir?
3. Sizce bu sorunları ele almada kuruluşlarınızın rolü ne olmalıdır?
4. Kuruluşunuzun son birkaç yılda mültecileri ve ev sahibi toplulukları desteklemeye yönelik en etkili müdahalesi neydi?
5. Sosyal kaynaşma/uyum faaliyetlerinin uygulanmasında herhangi bir zorlukla karşılaştınız mı? Eğer karşılaştıysanız bu zorluklar nelerdi? Bu zorlukların üstesinden gelmeyi nasıl başardınız?
6. Mülteci ve ev sahibi toplulukların Türkiye'deki karar alma süreçlerine anlamlı katılımını teşvik etmeye yardımcı olmak için önerdiğiniz eylemler nelerdir?
7. Sizce daha etkili çok paydaşlı bir iş birliğini (uluslararası kurumları/ulusal STK'ları/mülteci liderliğindeki kuruluşları/özel sektörü/devleti vb. içerecek bir iş birliği) teşvik edebilecek ve destekleyebilecek en önemli faktörler nelerdir? (Lütfen en fazla 3 ifade seçin.)

Ortaklar arasında etkili iletişim	
Çatışma ile yapıcı bir şekilde başa çıkmak	
İşbirliğine dayalı bir liderliği teşvik etmek	
Katılımcı öğrenmeyi teşvik etmek	
Kurumları dönüştürmek	
Gücün yapıcı şekilde kullanılması	
Farklı zaman ölçeklerini ve hızları kabul etmek	
Ortaklığın karşılıklı hedefleri konusunda net olmak	
Yargılayıcı olmamak	
Her ortağın kendi ek hedeflerine açık olmak	

Katılımcı bilgileri

1. Çalıştığınız kuruluşun adı nedir?
2. Çalıştığınız organizasyonu nasıl tanımlarsınız? (Lütfen en fazla 3 ifade seçin)
  - Topluluk odaklı kuruluş
  - Mahalle derneği
  - Mülteci liderliğindeki kuruluş
  - Kadın kuruluşu
  - Mülteci liderliğindeki kadın kuruluşu
  - Yerel/ulusal sivil toplum kuruluşu
  - Gençlik kuruluşu
  - Diaspora kuruluşu
  - Diğer, lütfen belirtin
3. Lütfen bize başlıca çalışma alanınız ve kuruluşunuzun birlikte çalıştığı başlıca grup (çocuklar, gençler, kadınlar, engelliler, LGBTQ'İ'ler, Suriyeli veya Suriyeli olmayan mülteciler vb.) dahil olmak üzere kuruluşunuz hakkında kısaca bilgi verin.
4. Kuruluşunuz Türkiye'nin hangi illerinde faaliyet göstermektedir?

Yol gösterici sorular:

- Deneyimlerinize dayanarak, Türkiye'deki mültecilerin şu anda karşı karşıya olduğu en önemli sorunlar nelerdir?
- Sizce bu sorunların mülteci ve ev sahibi toplulukların yaşamlarını iyileştirecek şekilde daha iyi ele alınmasını sağlamak için neler yapılabilir?
  - o Zorluklar ve fırsatlar nelerdir?
- Bu konuların ele alınmasında farklı aktörlerin (yerel/ulusal/uluslararası kuruluşlar, devlet kurumları, BM kuruluşları, bağışçılar, özel sektör, mülteci ve ev sahibi topluluklar vb.) rolleri neler olmalıdır?
  - o Sizce çoklu paydaşlar arasında daha etkili iş birliği için en önemli faktörler nelerdir?
- Kuruluşunuzun son iki yılda mültecileri ve ev sahibi toplulukları desteklemeye yönelik en etkili müdahalesi neydi? İyi sonuç veren müdahaleler nelerdi? Ya da mültecileri destekleme konusunda diğer kuruluşların son zamanlardaki iyi uygulamalarını biliyor musunuz?
- Türkiye'de mülteci ve ev sahibi toplulukların karar alma/politika oluşturma süreçlerine anlamlı katılımını teşvik etmek için ne tür aksiyonlar alınmalıdır?
- 3RP ekibine iletilmesi/3RP ekibiyle paylaşılması gereken başka önemli noktalar var mı?